

dalomban jártasak is elbizonytalanodnának, ha megkédeznék tőlük, hogy van az Arany János költeményében megénekelte Csonka-torony vagy a *Kőmíves Kelemen* ballada „magos Déva vára”? Hol húzódhat a *Tetemrehívás* színhelye, a „radványi sötét erdő”, ahol halva találták Bárczi Benőt? Hol folyik a Túr, amely Petőfi Sándor versében a Tiszába „siet”? Merre van a Szepeesség, Jókai Mikszáth, Krúdy történelmi regényeinek színhelye? Milyen tájegységet takar a Féja Gézától eredő Viharsarok tájánév? Hol volt a „murányi Vénusz” vára, akiről Gyöngyösi, Petőfi, Arany, de Jókai, Mikszáth és Móricz is írt? Biztosan akadnak olyanok, akik talán tudják a választ ezekre a kérdésekre, de még számos olyan kérdés merülhet fel bennünk egy-egy írói, költői életművel kapcsolatban, egy-egy irodalmi mű olvasása közben, amelyekre szeretnénk választ kapni. Irodalmi helynevekkel kapcsolatos kérdéseinkkel ahhoz az érdekes lexikonszerű műhöz fordulhatunk, amelyet Erős Zoltán állított össze. A *Magyar irodalmi helynevek A-tól Z-ig* irodalmi topográfia, aminek már vannak bizonyos előzményei a magyar könyvkiadásban. Elsőként *A magyar irodalom helyi hagyományai* című, Vargha Balázs szerkesztésében megjelent kötetet kell említeni, továbbá Hatvany Lajos két könyvét a *Beszélő tájakat és a Beszélő házakat*, valamint Lengyel Dénes *Irodalmi kirándulásokját*. Erős Zoltán a *Bevezetésben* hivatkozik is ezekre a művekre, amelyekre kézikönyvének összeállításánál felhasználta. Könyve azonban néhány szempontból eltér a korábbi irodalmi topográfiáktól: a felépítése lexikonszerű; nemcsak a magyarországi irodalmi emlékhelyeket találjuk meg benne, hanem a szomszédos országok, más európai országok, illetve más földrészek fontosabb magyar irodal-

mi emlékeit is bemutatja; nemcsak az életrajzi vonatkozású helységeket, hanem az iskolai tananyagban szereplő fontosabb helyszíneket, valamint más irodalomtörténeti szempontból lényeges helyneveket is felvett a szócikkek közé. A válogatásnál elsősorban az általános és a középiskolák irodalmi tananyagait, tankönyveit és kötelező olvasmányait vette alapul. Ezzel magyarázható bizonyos, írókkal, költőkkel kapcsolatos irodalmi helynevek, helyszínek kimaradása. Ebből eredően elsősorban diákoknak és tanároknak ajánlható ez a mű, de minden irodalmat kedvelő olvasó is haszonnal forgathatja, használatával kiegészítheti irodalmi tájékozottságát.

BALÁZS ART Valéria

ALAN WATTS MEDITÁCIÓI

Alan Watts: *OM. Kreative Meditation*. Rowohlt, Hamburg, 1985

A nemrég elhunyt Alan Watts neve vidékünkön sem teljesen ismeretlen. A *Zen útja* című szerbhorvátul is megjelent könyve alapműnek számít a keleti mitológia, vallás és filozófia tanulmányozásához, mert szerzője azon kevesek közé tartozik, akik valóban belülről ismerik a keleti szellemiséget, s tudásukat képesek a nyugati kategóriarendszer segítségével is közölni. Életében megjelent műveiben, melyek közül még föltétlenül ki kell emelni *A Zen szelleme* és *A vizek folyása* című könyveit, elsősorban mint interpretátor mutatkozott be, vagyis mint az „irracionális Kelet” és a „racionális Nyugat” közötti közvetítő. Hogy azonban nemcsak zeniális értelmező volt, hanem eredeti gondolkodó is, az igazából csak most derült ki, amikor végre megjelent *OM* című filozófiai és költői meditációkat tartalmazó posztumusz műve.

Watts meditációinak tárgya, pontosabban kiindulópontja, a következő szöveg: „Hozz arról a fáról egy fűgét. / Itt van Mester. / Nyisd szét. / Mester, megtörtént. / Mit látsz benne? / Parányi magvakat, Mester. / Nyiss szét még egyet. / Mester, megtörtént. / Most mit látsz? / Mester, semmit sem látok. / Az az egészen finom anyag, édes gyermekem, amit te nem látsz, / Az maga az egész Univerzum. / Maga a valóság, / És az te vagy.” A meditációs objektum címe ugyanaz, mint az egész könyvé: *OM*. Erről a számunkra semmitmondónak tűnő szóról tudni kell, hogy az indiai tradícióban éppúgy „mindentmondó,” mint az idézett szöveg. Az összes indiai szimbólum közül ennek van a legtöbb jelentése: Az Upanisádok szerint szabályosan kiejtve az összes lehetséges hangot magában foglalja, és mivel a hang az indiai tradícióban egyúttal minden dolog alapelve is, az *OM* egyszerre kinyilatkoztatás, külső és belső isten, valamint az összes ellentét áthidalása. Watts az így értelmezett *OM* jegyében gondolkodik, vagyis a nyugati eszmerendszerrel szemben, mely állandóan szétválaszt, szembehelyez és megkülönböztet, meditációi során arra törekszik, hogy az ellentéteket feloldja, és az indiai hagyományból táplálkozva egy olyan világgépet teremtsen, melyben nincs helye az olyan különbségeknek, mint szubjektum és objektum, én és nem én, külső és belső stb.

A könyv hat fejezetében a világ

alapvető egységének egy-egy aspektusa bontakozik ki, de természetesen nem olyan könnyedén, ahogy azt a régi indiai szövegekből már megszokhattuk. Watts *OM*-filozófiája ugyanis lépten-nyomon önnön ellentétébe, a nyugati racionalizmusba ütközik. El kell mondanunk, hogy szerzőnk kifejezetten kezdeményezi az ütközéseket, úgyhogy könyve mindenekelőtt a keleti és a nyugati szellemiség konfrontációjaként fogható fel, de saját gondolkodásmódját nem annyira érveléssel, hanem inkább egyfajta költészettel próbálja védeni. Az én és a világ közötti alapvető egységről például azt írja, hogy „mindaz, ami téged érhet, nem más, mint azoknak a dolgoknak a visszahatása, amik tőled erednek”. Ezzel természetesen nem cáfolja a vele ellentétes nyugati elképzelést, hanem maga is egy meditációs objektumot kínál fel az olvasónak, melyről már eszünkben sincs azt kérdezni, hogy igaz-e, bizonyítható-e? Egyszerűen szép, megnyugtató, s ahogy elolvassuk, rögtön hatalmába kerít bennünket, és ahogy Hamvas Béla mondaná: „talán halálunkig elkísér bennünket, mint egy barát vagy a kedves”. Ilyen szép, elegánsan hőmpölygő mondatokkal kerít bennünket hatalmába Alan Watts. Könyvét nem úgy tesszük le, mint egy filozófiai művet, hanem mint egy költeményt: talán semmit sem tanultunk meg belőle de hatására megváltoztunk.

SEBŐK Zoltán